

COMPETITIVITATEA – CRITERIU FUNDAMENTAL AL STRATEGIEI DEZVOLTĂRII ECONOMICE DURABILE, CONDIȚIE A SUCCESULUI PE PIAȚĂ

Maria HĂMURARU, Cristina PASCAL

Catedra Teorie Economică și Metodologia Cercetării

The article highlights the conceptual and practical significance definition of competitiveness, which in current conditions of economic transformation is a fundamental criterion of sustainable economic development strategy of the country. The increase of national competitiveness requires the most efficient allocation of available resources and creating new resources, which will lead to better performance in external trade and thus a higher market share globally, which entails an increased yield investment and ultimately will lead to prosperity and security of the Republic of Moldova.

Introducere. O economie puternică, performantă și competitivă, macrostabilă, dinamică sub raportul ritmului de creștere și adaptabilă la cerințele integrării și ale globalizării, reprezintă un pilon important al securității naționale, asigurând condiții pentru securitatea economică și socială, interesul majorității populației pentru susținerea instituțiilor democratice și baza necesară pentru promovarea inițiativelor vizând prosperitatea și securitatea națiunii.

În situația economică actuală, în condițiile luptei concurențiale internaționale, rolul competitivității naționale devine tot mai important.

Diferențele dintre valorile naționale, culturile, structurile economice, organizațiile existente și evoluțiile istorice ale statelor, toate acestea contribuie la atingerea unei competitivități durabile, chiar dacă există mari diferențe între elementele structurale ale competitivității fiecărei țări, deoarece nici un stat nu poate fi competitiv în toate sau în majoritatea sectoarelor economice.

Nivelul competitivității economice, de regulă, depinde de cantitatea și calitatea resurselor naturale, nivelul tehnologic, mijloacele financiare disponibile, nivelul profesional, calificarea resurselor umane etc. Este foarte importantă utilizarea eficientă a fiecărei din componentele patrimoniului unei țări în scopul dezvoltării economice a țării și fortificării poziției ei pe arena mondială.

În sensul contrar teoriei lui David Ricardo (teoria avantajului comparativ), potrivit căreia o țară se va specializa în producerea și exportul de bunuri obținute cu un cost de oportunitate mai mic decât al altor țări, Michael Porter pune bazele unui nou principiu – principiul avantajului competitiv care se bazează pe utilitatea noilor factori de producție (cunoștințe, informații, competențe). M.Porter consideră că într-o lume în care se amplifică competiția globală națiunile au devenit mai importante. În concepția sa, o țară deține avantaj competitiv în cazul în care în această țară există numeroase firme ce dețin același avantaj [1].

Delimitări conceptuale ale competitivității. Competitivitatea deseori este definită ca abilitatea unei țări sau companii de a genera mai multă avere decât concurenții acesteia, sau capacitatea națională de a atinge creșterea economică. Totodată, această definiție poartă un sens ambiguu. Sporirea competitivității naționale poate fi generată și prin reducerea salariilor, având costuri sociale și de mediu enorme, ceea ce nu va contribui la creșterea bunăstării sociale. Așadar, în 1995 economiștii Organizației Cooperării și Dezvoltării Economice au descris *politica competitivității ca fiind un sprijin al abilității companiilor, industriilor, regiunilor de a genera și menține la un nivel înalt atât veniturile, cât și ocuparea populației în muncă* [2].

În cazul acceptării acestei definiții, o economie poate fi numită competitivă atunci când:

- ✓ productivitatea ei crește într-un ritm nu mai redus decât al partenerilor săi comerciali cu un nivel comparabil de dezvoltare;
- ✓ se menține echilibrul extern pe piața mondială;
- ✓ se păstrează nivelul înalt al ocupării populației în muncă.

Avantajul competitiv este definit de economiștii Zysman și Tyson ca „*puterea relativă de export a companiilor unui stat în comparație cu companiile din alt stat, activând în același segment al piețelor internaționale*”.

Din acest punct de vedere, conceptul competitivității poate fi formulat astfel: „*Gradul în care o națiune, în condițiile pieței libere, produce bunuri și servicii, care pot fi lansate cu succes pe piețele internaționale, simultan sporind veniturile cetățenilor săi*” [3].

În opinia lui Tyson (1988), determinanții critici ai competitivității sunt: sporirea productivității și inovația tehnologică. Astfel, avantajul competitiv național devine tot mai dependent de tehnologie, investiții capitale și munca calificată. Competitivitatea devine tot mai dependentă de strategii și tot mai puțin de avantaje naturale [4].

Evaluarea competitivității naționale a devenit, în ultimul timp, subiectul multor discuții și investigații științifice, iar importanța practică a acestora constă în posibilitatea de a obține și furniza guvernelor informații despre poziția țării, în competiția internațională, și despre direcțiile strategice de dezvoltare, în vederea realizării avantajelor competitive ale firmelor, ramurilor și țării în întregime.

Creșterea competitivității se traduce printr-o alocare mai eficientă a resurselor unei națiuni, determinând în ultimă instanță creșterea economică. Mai mult, o competitivitate înaltă înseamnă o performanță mai bună în materie de comerț exterior și, implicit, o cotă mai mare de piață la nivel global, ceea ce presupune în final și un randament crescut al investiției.

Criterii de apreciere a competitivității la nivel mondial. Forumul Economic Mondial (WEF), organizație care efectuează analiza competitivității de peste 50 de ani, argumentează că națiunile pot concura numai prin alegerea instituțiilor și strategiilor naționale alternative în scopul promovării creșterii rapide a standardelor de trai. Criteriile aprecierii competitivității stabilite de WEF sunt bazate pe studii a 125 de țări, statistică, rapoarte internaționale terțe și datele sondajelor oamenilor de afaceri. WEF exclude așa variabile ca creșterea PIB-ului, exportului sau investițiilor străine directe. Aceasta se argumentează prin faptul că factorii menționați sunt doar consecințele, și nu cauzele competitivității țării. Țările competitive sunt cele care au o capacitate înaltă de creștere economică pe termen mediu, luând în considerație nivelul lor inițial de venituri [5].

Este de menționat și faptul că nici o națiune nu poate fi competitivă în toate tipurile de activități economice, accentuându-se tot mai frecvent și caracterul dinamic al competitivității. Ca urmare, în 1996 Forumul Economic Mondial a prezentat trei condiții necesare pentru sporirea competitivității:

- abundența factorilor de producție (capital, resurse umane, infrastructură și tehnologie);
- combinarea optimală a politicilor economice (reducerea impozitelor, interferența minimală a statului și comerțul liber);
- existența cadrului instituțional pe piață (supremația legii și protecția dreptului de proprietate) [6].

Indicele Competitivității Globale (ICG), publicat anual de către Forumul Economic Mondial (WEF), promovează o reprezentare holistică a factorilor ce sunt critici pentru sporirea productivității și competitivității.

Încă din 2001, WEF a utilizat Indexul Creșterii Competitivității elaborat de Jeffrey Sachs și John McArthur pentru a evalua competitivitatea națiunilor [7]. Însă, evoluțiile înregistrate în ultimii ani au evidențiat mai pregnant diversitatea țărilor lumii și au impus o ajustare a metodologiei utilizate în sensul includerii unor factori suplimentari, precum eficiența piețelor muncii, atenția acordată de autorități sănătății publice, starea infrastructurii etc.

Ca predecesor al ICG din 2006, este lansat Raportul Global asupra Competitivității 2007-2008 coordonat de WEF prin intermediul Rețelei Globale de Competitivitate [8].

În Analiza Globală 2007-2008 au fost analizate 131 de state. În 2006 au fost incluse 125 state. Unul dintre indicatorii principali – Indicele Competitivității Globale (Global Competitiveness Index) – în acest an pentru Republica Moldova se cotează la poziția 97 din 131 de state (3,6 puncte din 1-7 puncte), în comparație cu 2006, când atinge poziția 86 din 125 de state (3,8 puncte din 1-7 puncte).

În Analiza Globală 2008-2009 au fost analizate 134 de state [8]. În Analiza Globală 2009-2010 numărul statelor analizate s-a redus până la 133, fiind exclusă Republica Moldova (din lipsă de sondaje) [9].

Există trei idei centrale care se află la baza realizării Indexului Competitivității Globale, după cum urmează:

- Creșterea economică poate fi analizată cu ajutorul a trei categorii importante de factori:
 - 1) climatul macroeconomic,
 - 2) calitatea instituțiilor publice,
 - 3) nivelul tehnologic.
- Avansul tehnologic reprezintă fundamentul creșterii, dar acesta diferă de la o țară la alta. În cazul națiunilor aflate la vârful piramidei tehnologice, inovația constituie sursa avansului tehnologic.
- Importanța categoriilor de factori analizați pentru elaborarea Indexului Competitivității Globale variază între națiunile inovatoare și cele tehnologice. Pentru acestea din urmă îmbunătățirea climatului macroeconomic și a comportamentului instituțiilor publice reprezintă unul dintre factorii-cheie. Pentru națiunile inovatoare

importanța acestora este redusă. Rezultă, astfel, ponderi diferite pentru fiecare națiune în funcție de diversele categorii de factori [10].

Din 2007 structura acestui Indice este mai detaliată și, spre deosebire de 2006, când acesta se fundamenta pe 9 piloni principali, se structurează pe 12 piloni de critici [11] (*a se vedea* Tabelul).

Tabel

Structura Indicelui Global al Competitivității în 2006 și 2009

Indicele Competitivității Globale în 2006	Indicele Competitivității Globale în 2009
1. Instituții Publice și Private	1. Instituții
2. Infrastructura	2. Infrastructura
3. Macroeconomie	3. Stabilitatea Macroeconomică
4. Sănătate și Educație Primară	4. Sănătate și Educație Primară
5. Educație Superioară și Training	5. Educație Superioară și Training
6. Eficiența Pieței	6. Eficiența Pieței Bunurilor
7. Pregătirea Tehnologică	7. Eficiența Pieței Muncii
8. Complexitatea Businessului	8. Complexitatea Pieței Financiare
9. Inovație	9. Pregătirea Tehnologică
	10. Mărimea Pieței
	11. Complexitatea Businessului
	12. Inovație

Sursa: Elaborat de către autori în baza datelor de pe site-ul www.weforum.org

Metode de evaluare a competitivității naționale. Sub aspect metodologic, pot fi utilizate metodele instituțiilor și organizațiilor internaționale pentru evaluarea competitivității naționale, făcând unele adaptări, pornind de la specificul fiecărei țări, și care, în esență, se referă la următoarele [12]:

1) determinarea criteriilor de evaluare a factorilor care se consideră că influențează mediul economic al unei țări și stabilirea ponderabilității acestora în aprecierea globală a competitivității naționale;

2) evaluarea indicatorilor stabiliți pentru diferite țări; pentru analiză, țările se împart în lideri și state noi industrializate;

3) ordonarea țărilor, în funcție de poziția deținută pentru fiecare grupă de factori și estimarea ratingului mondial, pentru noile state industrializate, aprecierea făcându-se separat de cea a statelor economic dezvoltate;

4) analiza avantajelor și dezavantajelor concurențiale, pentru fiecare țară, în funcție de două criterii generale: atractivitatea mediului și agresivitatea businessului;

5) elaborarea ratingului competitivității pe plan mondial.

Chiar și în condițiile când posibilitățile statului de a influența competitivitatea sunt limitate, în primul rând, pornind de la lipsa de resurse financiare necesare pentru a face investiții în domeniile prioritare, rolul acestuia în creșterea competitivității în întregime și a unor unități economice concrete nu trebuie neglijat. Politica statului trebuie să fie îndreptată, înainte de toate, spre crearea unor condiții normale de funcționare a mecanismelor pieței libere, iar reglementarea de către stat a economiei și a mecanismelor pieței să fie orientată spre creșterea competitivității. Aceasta se referă, în primul rând, la crearea și asigurarea unui nivel optim de dezvoltare a concurenței și a unor condiții normale de creare și menținere a unui mediu concurențial, la caracterul politicii antimonopol și de dezvoltare a concurenței, la politica concurențială a statului sub aspect regional și ramural, la reglarea pătrunderii concurenților străini pe piața internă etc.

Competitivitatea națională cuprinde un cerc larg de probleme referitoare la organizarea activității de producere, la dezvoltarea științei și tehnicii, a resurselor umane, a relațiilor economice externe, la influența statului asupra economiei etc.

La rândul său, Michael Porter, în lucrarea sa „*Avantajul Concurențial al Națiunilor*”, stabilește factorii determinanți ai avantajului competitiv național într-o anumită activitate economică, care valorifică cel mai bine sistemul determinanților sociali ai competitivității. Cele patru categorii de elemente determinante sunt [13]:

1. Dotarea cu factori de producție: resurse umane, resurse naturale, cunoștințe tehnice, de piață, capital și infrastructură.

2. Condițiile cererii, respectiv, nivelul și structura acesteia, gradul său de sofisticare, capacitatea sa de a formula nevoi cu caracter anticipativ.

3. Industriile furnizoare și cele adiacente, prin nivelul lor de dezvoltare și de competitivitate.

4. Strategiile și structurile organizaționale ale firmelor, climatul concurențial (rivalitatea dintre acestea).

Concluzii și propuneri. Sporirea competitivității și a avantajului competitiv, în pofda riscurilor pe care le generează, este scopul principal pentru economiile naționale și agenții economici, deoarece anume competitivitatea este acel indicator care exprimă puterea economică în condițiile actuale ale economiei de piață. În acest context, creșterea competitivității economiei Republicii Moldova se poate realiza prin:

- *schimbări structurale în economia reală*, orientând resursele în ramurile cu un potențial mai înalt de competitivitate, capabile să genereze avantaje concurențiale pe piața externă și creșterea exporturilor;
- *diversificarea piețelor de desfacere, crearea culturii de afaceri sofisticate, creșterea capacității de inovație și a angajamentelor față de cercetare și dezvoltare*, așa cum se observă, de exemplu, în Elveția;
- *îmbunătățirea calității produselor, a proceselor și a serviciilor*. Aceasta se obține prin prevederea unor caracteristici și metode de încercare unice, recunoscute la nivel național și european, pe baza unei *evaluări a conformității produselor* cu ajutorul standardelor europene armonizate prevăzute de „Noua Abordare”.

Politica statului trebuie să fie îndreptată, înainte de toate, spre crearea unor condiții normale de funcționare a mecanismelor pieței libere, iar reglementarea de către stat a economiei să fie orientată spre creșterea competitivității, dezvoltarea infrastructurii, încurajarea formării întreprinderilor cu capital străin, pregătirea cadrelor de înaltă calificare, practicarea măsurilor tarifare de asigurare a competitivității produselor destinate exportului, formarea unui climat favorabil privind atragerea investițiilor.

Referințe:

1. Acțiunea ONU, 2006, nr.11(54), p.40. – www.un.md/news_room
2. Strategia națională pentru Dezvoltare Durabilă. Moldova 21. - Chișinău, 2000, p.54.
3. Ibidem, p.9.
4. Raport nr.32876-MD. Moldova: oportunități pentru o creștere economică accelerată. Memorandum economic de țară pentru Republica Moldova. 9 septembrie 2005. Unitatea Reducerea Sărăciei și Gestionare Economică. Regiunea Europa și Asia Centrală. - Document al Băncii Mondiale.
5. Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București. Avantaje comparative și competitive în structurarea productivității pe piața internațională. - București, 2005, nr.A-371/01.
6. www.weforum.org
7. Southeast European Times. Raportul Forumului Economic Mondial: nu există o rețetă simplă pentru competitivitate.
8. The Global Competitiveness Report 2006-2007, 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010 <http://www.gcr.weforum.org>
9. Ibidem.
10. www.weforum.org
11. The Global Competitiveness Report 2006-2007, 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010 <http://www.gcr.weforum.org>
12. Belli N., Ioan-Franc V. România și Republica Moldova. Potențialul competitiv al economiilor naționale. Posibilități de valorificare pe piața internațională europeană și mondială. Vol.II. - București: Academia Română, 2004, p.18.
13. Albu N. Influența procesului de globalizare asupra securității naționale a Republicii Moldova. - Chișinău, 2007.

Prezentat la 26.11.2009